

ВПЛИВ КОЛОНІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КАРИБСЬКОМУ БАСЕЙНІ НА ВСТУП ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ДО ЄЕС (друга половина 1950-х – перша половина 1960-х рр.)

У статті з позиції глобальної перспективи проаналізовано британський колоніалізм у карибських володіннях у другій половині 1950-х – першій половині 1960-х рр. У цей хронологічний період Колоніал Офіс разом з іншими імперськими бюрократичними інституціями зrealізував федералістський проект у Британській Вест-Індії. Разом з тим, тоді ж Сполучене Королівство розпочало активні перемовини щодо вступу до ЄЕС. Охарактеризовано, що однією з важливих тем у переговорному процесі був потенційний вплив включення Великої Британії до європейської зони вільної торгівлі на економічні взаємовідносини метрополії зі своїми колоніями. Стаття присвячена комплексному дослідженню на основі архівних документів з Національного Архіву у Лондоні та здобутків світового історіографічного дискурсу впливу британських євроінтеграційних практик на зовнішньоекономічний та політичний розвиток карибських колоній.

Ключові слова: Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, колоніалізм, імперія, губернатор, Британська Вест-Індія, ЄЕС, торгівельні преференції, Г. Макміллан, Е. Хім.

Нині в українській гуманітаристиці спостерігається жвавий науковий інтерес до новітньої історії Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Частково це пов'язане з Брекзітом. Для комплексного усвідомлення британського впливу на нинішні глобальні процеси, слід подивитися на поведінку політичного істеблшменту в 1950-х – 1960-х рр., коли Велика Британія прагнула вступити до Європейського економічного співтовариства.

Не останню роль в євроінтеграційних процесах відігравав і колоніальний фактор, незважаючи на те, що достатньо могутня в економічному, політичному і військовому плані глобальна потуга, як Британська імперія зазнавала занепаду, деформації та розпаду після Другої світової війни. Важливо прослідкувати, яким чином відносно усталені економічні взаємовідносини середині Британської світ-системи, як її назвав відомий сучасний британський історик Д. Дарвін¹, могли вплинути на включення Сполученого Королівства до європейської зони вільної торгівлі. Адже зміна одного зовнішньополітичного вектора іншим, не завжди могла стати панацеєю. Для нас важливо прослідкувати процеси зміни глобальних зовнішньоекономічних та зовнішньополітичних стратегій Великої Британії в середині 1950-х – першій половині 1960-х рр. на прикладі тих колоній, які були найстарішими британськими територіями, де імперські традиції пронизували основи політичної системи, законодавчої бази, характер ведення господарства, соціокультурні аспекти життєдіяльності соціуму. Мова йде про карибські колонії з тропічним кліматом та губернаторами, що змінювалися ледь не кожен рік–два.

Питанням дослідження євроінтеграційної політики Великої Британії присвятили численні праці як вітчизняні науковці, так і їх зарубіжні колеги. Зокрема, українська британістка Н. Л. Яковенко у двох працях проаналізувала місце і роль Великої Британії в глобальних процесах, міжнародних організаціях та становленні євроінтеграції в другій половині ХХ ст.²

В російській історіографії О. Хахалкіна прослідкувала позицію Консервативної партії щодо євроінтеграції на тлі розпаду Британської імперії³. Дослідниця наголосила на впливовості іммігрантського чинника у прийнятті рішень з колоніальних та євроінтеграційних питань. Не слід забувати, що левову пайку новоприбулих британців складали вихідці з карибських колоній.

Оксфордський історик А. Мей у своїх працях показав політику Великої Британії щодо ЄЕС та своїх володінь і країн Співдружності в другій половині 1940-х – перші половині 1970-х рр. у глобальному ключі⁴. В англomовному історіографічному дискурсі присутня значна кількість напрацювань з відповідної проблематики, проте це не применшує науково-практичної актуальності теми⁵. Україна нині перебуває в активній фазі євроінтеграційних процесів, а тому слід краще усвідомити труднощі європейського вибору на британському прикладі.

Основним джерельним комплексом з дослідження проблематики взаємовпливів британського колоніалізму на Карибах та євроінтеграції є архівні матеріали з Національного архіву в Лондоні та джерела з археографічних видань, зокрема «British documents on the end of empire project».

У середині 1950-х рр. основною метою британського колоніального режиму в вест-індійських володіннях була їх федералізація, нова форма управління цими територіями. Британська Вест-Індія, як і решта колоній, входила до стерлінгової зони та мала торговельні преференції для зовнішньоекономічної діяльності з рештою імперських володінь або країн Співдружності⁶. Федеральний проект, який планувався та координувався протягом тривалого часу Колоніал Офісом, Колоніальною Службою та іншими британськими інституціями, зрештою, був втілений в 1958–1962 рр.

Виступаючи на з'їзді Консервативної партії в 1948 р., В. Черчилль (1874–1965) сформулював концепцію трьох кіл, які визначали, на його думку, зовнішньополітичний курс Сполученого Королівства⁷. Це – кола Британської імперії-Співдружності, трансатлантичних партнерів, а саме США і об'єднаної Європи⁸. Маневрування між ними унаочнювало місце і вплив Британії на міжнародній арені. Дивлячись на пріоритетність імперських справ над відносинами з США та європейськими країнами, можна стверджувати, що набагато менше уваги приділялося решті напрямків. Та це не зовсім так: не слід забувати, що у Британії немає ані вічних союзників, ані вічних ворогів, а є лише національні інтереси. Цей зовнішньополітичний постулат епохи лібералізму та фритредерства середини XIX ст. не втратив свого теоретичного значення і практичного застосування ні в середині XX ст., ні тим більше нині. Колоніальний фактор для Великої Британії був каменем спотикання для активізації політичного діалогу з західноєвропейськими партнерами щодо більш тісної економічної інтеграції після Другої світової війни⁹.

Перша заявка Великої Британії на вступ до ЄЕС припала на часи прем'єрства консерватора Г. Макміллана (1957–1963 рр.). Головою британської делегації на перемовинах у Парижі та Брюсселі був Е. Хіт, теж консерватор. За урядування його Кабінету в 1973 р., з третьої спроби Сполучене Королівство стало членом ЄЕС. Євроінтеграційний процес викликав жваві дискусії серед британських політиків: консервативна партія виступала якби ми зараз сказали єврооптимістами, а лейбористи – євроскептиками. Хоча в обох провідних політичних силах були противники надання перевазі ЄЕС над колоніально-імперськими зв'язками та можливостями. Можна назвати серед останніх керманів консерваторів Е. Ідена (1955–1957 рр.) та В. Черчилля (1940–1955 рр.) або лідерів лейбористської партії К. Еттли (1935–1955 рр.) та Х. Гейтскелла (1955–1963 рр.)¹⁰. Перша спроба Великої Британії вступити до ЄЕС у 1961–1963 рр. була певного роду випробуванням самого суспільства й політикуму метрополії щодо впливу колоніальних факторів на їхнє внутрішньополітичне життя¹¹. Адже лише наприкінці 1970-х рр. торговельні показники Британії з ЄЕС виявилися вищими за аналогічні цифри з країнами Співдружності.

Подивимося мовою цифр та статистики на зовнішньоекономічні відносини між карибськими колоніями, Великою Британією та країнами ЄЕС наприкінці 1950-х рр. У Британській Гвіані серед її основних країн-імпортерів аграрної та сировинної продукції (діаманти 80,3%, ром 88,2%, цукор 72,1% та ін.) станом на 1959 р. була Велика Британія, хоча по бокситу, наприклад, країни ЄЕС мали кращий показник – 20,7%¹². Ситуація з Британським Гондурасом була ідентичною: по цукру та цитрусовим метрополія займала впевнено весь імпорт цих товарів – 100%¹³. Серед решти колоній найбільш стратегічно важливим та фінансово вартісним товаром була нафта з Тринідаду¹⁴. За 1959 р. експорт нафти до Великої Британії дав 21 млн. 400 тис. ф. ст. По бавовні Антігуа з Монтсерратом загалом експортували 98,4% до Великої Британії, Сент-Кіттс – 99,6%, Гренада – 13, 4%, Сент-Вінсент – 64,1%¹⁵. За 1959–1961 рр. експорт з Великої Британії до вест-індійських колоній скоротився з 75,4 млн. ф. ст. до 72,8 млн. ф. ст. Імпорт з Британської Вест-Індії до метрополії теж зменшився і у 1959 р. – 68,6 млн. ф. ст., а в 1961 р. – 68 млн. ф. ст.¹⁶.

Ще в листопаді 1957 р. під час підписання в Женеві угоди про тарифи та торгівлю з ЄЕС британською делегацією зазначалося про стурбованість своїх колоній посиленням економічної орієнтованості метрополії на європейські ринки. Загалом говорилося про африканські та карибські території¹⁷. Делегати від Сполученого Королівства прагнули провести детальний аналіз торговельної статистики, впливу середньострокових та довготермінових ефектів на зовнішньоекономічну діяльність своїх колоній після Римської угоди 1957 р. з західноєвропейськими країнами та інтереси споживачів. Вплив новоутвореного ЄЕС на економічні процеси в Британській імперії унаочнювався через конкуренцію за ринки збуту своїх товарів з іншими країнами Спільного ринку чи їх асоціативними членами, розмір тарифів для товарів, які експортувалися до країн ЄЕС з колоній, можливість замінити експортні товари з британських колоній та Співдружності на ідентичні товари з країн Співтовариства¹⁸.

У 1960 р. за активної участі Великої Британії було утворено Європейську асоціацію вільної торгівлі (ЄАВТ). Значних взаємозв'язків у карибських колоній з країнами ЄАВТ не було, але британські можновладці прагнули створити сприятливі умови для їх тривалої співпраці. Вплив цієї міжнародної організації теж певною мірою позначився на британському вступі до ЄЕС. Адже частина країн-членів ЄАВТ теж прагнула долучитися до європейської сім'ї народів, наприклад, Данія й Норвегія¹⁹. На початку 1960-х рр. як такої імперської солідарності не спостерігалось, після Суецької кризи 1956 р. вплив Великої Британії на міжнародній арені почав знижуватися.

Ключові міністри Кабінету Г. Макміллана в середині червня 1961 р. на засіданні прийняли остаточне рішення про подання заявки на вступ до ЄЕС²⁰. А в липні представники вищих ешелонів влади попрямували в колонії та країни Співдружності, для зондування євроінтеграційних прагнень метрополії та обговоренні, яким чином це позначиться на їхньому економічному розвитку²¹. До Вест-Індії було відряджено лорда Порта, до Кіпру – Е. Хіта, Гани, Нігерії, Замбії, С'єрра-Леоне Д. Гарє і т. д.²². Було запевнено, що так як загального консенсусу серед країн Співдружності та колоній щодо британського прагнення вступити до ЄЕС не спостерігалось, то вест-індійські уряди мали бути проінформовані за будь-яких змін у переговорному процесі²³. Державний секретар колоній І. Маклеод стверджував, що в умовах боротьби за ринки між британськими володіннями та асоційованими країнами з ЄЕС, перші прагнули отримати відповідний статус для захисту своїх торговельних прав²⁴. Важливою особою в переговорному процесі між британською делегацією, вест-індійськими колоніями та ЄЕС був Р. Расселл. У 1955 р. він з офіційним візитом відвідав Британську Вест-Індію, у 1957–1969 рр. був членом британської делегації в Раді Європи та ЄЕС, у 1960–1963 рр. – головою Організації виробників Співдружності²⁵.

На найменшій колонії Британської Вест-Індії Монтсерраті у другій половині 1950-х рр. зростає експорт бананів до Великої Британії – з 1,5% до 3%. Інтереси Монтсеррату теж мали братися до уваги, поряд з сусідніми островами, які прагнули скористатися можливістю здобути економічну асоціацію з ЄЕС²⁶. На Сент-Вінсенті банановий експорт до метрополії теж набирив обертів: з 400 т. у 1954 р. до 2400 т. у 1959 р.

Вест-індійське Федеральне міністерство торгівлі та промисловості 11 липня 1961 р. визначило основні аспекти позиції карибських колоній в умовах переговорного процесу щодо вступу до євроінтеграційної спільноти. Суть його позиції полягала у прагненні колоній здобути асоційований статус з ЄЕС. Обсяг зовнішньоторгівельного обороту між карибськими територіями, ЄАВТ та ЄЕС мав бути на рівні 1958–1960 рр., вимагалось коригування квот на імпорт до країн ЄЕС промислових товарів з країн, що розвиваються, гарантія відсутності втручання у міжнародні відносини колоній, забезпечення свободи формування тарифної політики, орієнтування на свої фіскальні потреби (хоча у первинному варіанті документу йшлося про протекціонізм²⁷), можливість вільного переміщення робочої сили між Вест-Індією та ЄЕС, існування дієвої консультаційної практики в рамках Співдружності за умов спірних економічних питань серед всіх зацікавлених країн-учасників міжнародних економічних відносин²⁸, право вступати в переговорний процес комерційного характеру з третіми країнами та кооптування представників британських карибських колоній до Фонду розвитку Колоніал Офісу²⁹. В разі нездобуття для вест-індійських територій асоційованого статусу Велика Британія мусила компенсувати втрату певних торговельних преференцій³⁰. Основними товарами, експорт яких був життєво важливим для економічного розвитку Британської Вест-Індії були банани, сигари, цукор, лікери, ром, цитрусові, кава, какао, бавовна, лайми, асфальт, боксит, алюміній, нафта, гума³¹.

Окремі думки на взаємовідносини Великої Британії, карибських колоній та ЄЕС висловили представники Тринідаду і Тобаго, Сент-Люсії, Ямайки. Колоніальні посадовці Сент-Люсії сформулювали тезу про те, що вест-індійські території мають брати активну участь в глобальних торговельних відносинах з перспективою ставати впливовим гравцем на ринку ЄЕС³². Для цієї колонії, де основними статтями експорту були банани, олія, какао й цукор, важливо було потурбуватися про врахування торговельних інтересів як Великої Британії, так і ЄЕС. За існування доволі високої тарифної ставки з боку ЄЕС на імпорт бананів досить реальною була можливість засилля вест-індійських товарів на європейському ринку³³. Загалом вимоги Сент-Люсії можна резюмувати наступним чином: лібералізація імпорту фруктів до західноєвропейських країн, надання торговельних преференцій для вест-індійських товарів на британському ринку³⁴.

Ямайська делегація виступала за посилення свого впливу на британському ринку та зростання торгівлі з Великою Британією. Значні кошти, отримані від цих операцій вимагалось залучити як інвестиції у фермерські господарства³⁵. Представників найбільш впливової бри-

танської колонії в Карибському регіоні турбувала реалізація цукрової угоди Співдружності 1954 р. у нових реаліях (коли торгівля всередині Британської імперії між колоніями зазнавала збитків через переключення основного експорту Великої Британії на західноєвропейські ринки), можливість вести переговори з третіми країнами (наприклад з Канадою), інституціоналізація загальної агрокультурної політики, стабілізація цін, доларова лібералізація, зниження тарифних ставок на алюміній та боксит (на початок 1960-х рр. вони склали відповідно 11% та 10%), рекомендація до участі в Європейському фонді розвитку, позиції решти карибських колоній Велика Британія мала сприйняти комплексно та структуровано³⁶. Загалом карибські колонії виступали за введення наступних тарифів: 12% – цитрусові, 20% – банани, 16% – кави, 9% – какао, на нафту та нафтопереробні продукти не існувало як таких торговельних преференцій³⁷.

У липні 1961 р. Г. Макміллан оголосив про початок переговорного процесу щодо вступу до ЄЕС³⁸. 9 серпня 1961 р. Велика Британія подала офіційну заяву про набуття членства в ЄЕС. До активізації діалогу з Брюсселем, а особливо з Парижем позиція країн Співдружності та колоніальних володінь щодо євроінтеграційних перспектив метрополії була мало зрозумілою. Хоча від початку такі впливові країни як Австралія та Канада виступали з критичною позицією щодо економічної інтеграції Британії до ЄЕС.

Генерал-губернатор Федерації Вест-Індії барон Хейліс 28 серпня надіслав листа державному секретарю колоній І. Маклеоду, в якому запевняв останнього у схвальному ставленні до позиції Е. Хіта щодо врахування інтересів вест-індійських колоній з приводу основних статей експорту – бананів, цукру, цитрусових, кави, какао, бавовни. Місцеві колоніальні чиновники, перш за все з Ямайки, підготували відповідну документацію, меморандуми, задля висловлення своїх думок щодо подальших економічних перспектив своїх територій³⁹.

26 вересня у Колоніал Офісі зібралися представники британського політичного істеблішменту з міністерств Кабінету та делегати від карибських колоній для консультацій щодо переговорів між Великою Британією та ЄЕС. Головував на цій зустрічі В. Барнс. Було відзначено, що уряд Її Величності в цілому приймає положення Римської угоди 1957 р., в цьому документі є декілька положень в частині 4, які дозволяють заявити про економічні та політичні інтереси британських колоній поряд з метрополією під час вступу останньої до структур ЄЕС. Всі вимоги представників карибських колоній були сконцентровані в «12 пунктах». Проте не до кінця було зрозуміло, чи прийнятні вони для всіх територій і яким чином функціонуватиме їхній асоціативний статус з ЄЕС⁴⁰. Для британських політиків було важливі, щоб не лише економічні умови асоціації були сприятливими, але й політичні також⁴¹. Окремо слід відзначити, що метрополія, і, в першу чергу, Колоніал Офіс стверджували, що подібні спроби включити колоніальне питання в порядок денний переговорів з Брюсселем були не їхньою ініціативою, а лише спробою запровадити нову асоціативну форму на певних територіях і можливістю посилити зовнішньоекономічний вплив залежних територій на світових ринках.

10 жовтня Е. Хіт у Парижі запропонував надати всім менш розвиненим країнам Співдружності можливість отримати асоційований статус з ЄЕС⁴². 23 жовтня державний секретар колоній І. Маклеод стверджував, що торговельні преференції від ЄЕС, здобуті французькими територіями, мають бути надані й британським володінням, шляхом отримання статусу асоційованих заморських територій⁴³.

У січні 1962 р. керівництво Колоніал Офісу вказало, що включення карибських колоній в євроінтеграційні економічні структури вимагатиме коригування британського міграційного законодавства (як відомо, відсоток мігрантів з вест-індійських колоній до метрополії був одним з найвищих) та консультацій щодо тринідадської нафти з аналітиками країн Спільного ринку⁴⁴.

1 травня 1962 р. державний секретар колоній Р. Маудлінг надіслав до колоніальних адміністрацій Барбадосу, Британської Гвіани, Британського Гондурасу, Тринідаду та Ямайки, генерал-губернатору Вест-Індії, адміністраторам Домініки, Гренади, Антигуа, Сент-Кіттсу, Монтсеррату, Віргінських островів, Сент-Люсії та Сент-Вінсенту конфіденційну доповідь з приводу поточного стану переговорів Великої Британії щодо вступу до Спільного Ринку. Вказувалося, що будь-які побажання від карибських колоніальних адміністраторів вітатимуться і будуть враховані у переговорному процесі⁴⁵.

Британські вест-індійські колонії могли також отримати асоційований статус з ЄЕС, проте ці процеси могли скоригувати структуру їх зовнішньоекономічної діяльності. Так, торговельні преференції на наступні статті експорту з колоній мали б зазнати змін: цукор, банани, цитрусові, какао, кави, спеції, лаймова олія, боксит, алюміній тощо. Пропонувалося запровадити субсидії для асоційованих виробників бананового експорту до ЄЕС. На какао, бавовну та деревину пропонувалося затвердити нульовий зовнішній імпорتنний тариф. Товари стратегічного

значення з карибських колоній – алюміній та боксит перебували ще у невизначеному стані на переговорах між Британією та ЄЕС. Британська делегація пропонувала затвердити нульовий тариф на алюміній⁴⁶.

Такі держави-члени ЄЕС, як Франція та Нідерланди які теж мали свої володіння в Карибському басейні, могли претендувати на певні торговельні переваги у асоціативній формі й надання цим володінням вільного доступу товарів (окрім нафти) на європейський ринок⁴⁷. Прем'єр-міністр Тринідаду Е. Вільямс пропонував утворити Карибське економічне товариство, якщо Велика Британія не стане членом ЄЕС. У протилежному випадку був би утворений Карибський економічний союз колоній Великої Британії, Нідерландів й Франції. Таким чином, ці території були б поєднані не лише асоціативним статусом з ЄЕС, але й інтеграцією регіонального економічного простору. Але французька політична еліта різко виступала проти подібних британських ініціатив.

ЄЕС з населенням у 250–300 млн. осіб була привабливим місцем для активної економічної та торговельної діяльності Сполученого Королівства. Однак тривалі зв'язки з колоніями не могли не відбитися на британській євроінтеграційній політиці. Карибські колонії залежали від британського ринку, і саме тому треба було для перехідного періоду надати їм асоціативний статус. Британці чудово розуміли, що з розпадом Федерації Вест-Індії в регіоні активізуються деколонізаційні процеси і рано чи пізно колонії отримають незалежний статус.

У червні 1962 р. Колоніал Офіс вказав, що Ямайка в разі дотримання пункту 35 частини IV Римської угоди 1957 р. зможе стати асоційованою державою з ЄЕС разом з тарифними преференціями, щоб усунути конкуренцію з боку третіх країн на західноєвропейському ринку⁴⁸.

Британські колоніальні посадовці найвищого рангу у липні 1962 р. вважали, що «мала Вісімка» (колонії в Карибському басейні, що входили до Федерації Вест-Індії і залишалися під контролем Сполученого Королівства, окрім Ямайки та Тринідаду і Тобаго) могла скористатися перевагами зони вільної торгівлі з країнами ЄЕС⁴⁹. Так само всі кошти, зібрані від розмитнення імпортованих товарів, місцева карибська колоніальна адміністрація могла витратити на індустріалізацію економіки, програми колоніального розвитку та добробуту. Міг бути утворений митний союз цих колоній, і це не заважало б активній торговельній діяльності з ЄЕС. На Тринідаді тарифні ставки на нафту могли бути підвищені через протекціоністські заходи, але подібні речі не впливали б на зону вільної торгівлі всередині «малої Вісімки»⁵⁰.

У вересні 1962 р. в Лондоні відбулася зустріч прем'єр-міністрів країн Співдружності. Прем'єр-міністр Тринідаду і Тобаго Е. Вільямс, який тільки-но здобув незалежність, виступив з підтримкою британської євроінтеграції на противагу іншим представникам Співдружності⁵¹.

Лідер лейбористів Г. Вільсон, виступаючи в британському парламенті в грудні 1962 р. резюмував, що проблемні питання економічних взаємовідносин між метрополією та карибськими колоніями важко розв'язувати лише наданням останнім асоційованого статусу з ЄЕС або створенням нової законодавчої бази для торгівлі всередині Співдружності та стерлінгової зони⁵².

За період 1957–1963 рр. загальна сума імпорту до Великої Британії продуктів харчування складав 153 млн. ф. ст., у той час, як було ввезено аналогічних товарів з країн Співдружності та колоній на суму 15,5 млн. ф. ст. Саме тому, на думку британських політиків, було логічніше сприяти більшому споживанню продукції з Вест-Індії.

У січні 1963 р. Ш. де Голль заветував британську заявку на вступ до ЄЕС. Це було спричинено як небажанням бачити в ЄЕС «троянського коня США», ким вважала Велику Британію Франція. Також не слід відкидати суто економічні причини через посилення британських товарів на ринку країн ЄЕС разом з наданням асоціації своїм колоніям, і, таким чином прагнучи поєднати імперські справи з західноєвропейськими.

Друга невдала євроінтеграційна спроба британців відбулася вже за часів лейбористського Кабінету Г. Вільсона в 1967–1969 рр. Вона мала свої «Ахіллесові п'яти» колоніального походження. Не обійшлося без згадування карибських володінь. У 1966 р. британські політики, депутати парламенту прямо зазначали, що майбутнє Вест-Індії, Британського Гондурасу та Гвіани було не лише справою мешканців цих територій, але й представників метрополії, які створили колоніальні соціуми задля реалізації своїх стратегічних планів у політичній та економічній сфері⁵³.

Отже, в другій половині 1950-х – першій половині 1960-х рр. у взаємовідносинах між карибськими колоніями та британською метрополією відбулися значні зміни в імперській економічній кон'юнктурі. Трансформаційні процеси в британській колоніальній імперії від колись найбільш впливової глобальної наддержави на низку деколонізованих країн зі старими економічними та політичними детермінантами синхронно відбувалися з прагненням Сполученого Королівства

вступити до ЄЕС. Подібна взаємозалежна ситуація виникла, й, в позиції Великої Британії на переговорах у Брюсселі та Парижі, щодо надання карибським територіям вільного доступу на європейські ринки та асоційованого статусу. Лавірування між трьома зовнішньополітичними перспективами – США, імперськими зв'язками та Європою виявилось не таким вже й простим завданням для британського політикуму. Карибські колонії в цей період перебували на останній фазі британської колоніальної присутності, коли вони прагнули отримати нових зовнішньоекономічних партнерів і разом з тим зберігти торговельні преференції на експорт до Великої Британії.

¹ Darwin J. *The Empire project. The Rise and Fall of the British World-System, 1830–1970.* – Cambridge, 2009. – 800 p.

² Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство. – К., 2003. – 227 с.; Яковенко Н. Л. Велика Британія в міжнародних організаціях: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. – К., 2011. – 400 с.

³ Хахалкина Е. Разработка консервативным правительством Г. Макмиллана политики в отношении европейской интеграции в условиях распада колониальной империи. 1957–1963 гг.: автореф. дис. ... доктора исторических наук. – Томск, 2007. – 25 с.; Хахалкина Е. Между Европой и империей: политика Великобритании в отношении европейской интеграции и деколонизации: 1945–1964 гг. – Томск, 2016. – 334 с.

⁴ Britain, the Commonwealth and Europe. *The Commonwealth and Britain's Applications to join the European Communities.* / [Ed. by A. May]. – L., 2001. – 188 p.; May A. *The Commonwealth and Britain's Turn to Europe 1945–73.* // *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs.* – 2013. – Vol. 102. – № 1. – P. 29–39.

⁵ Siddiqi Q. S. *European integration and economic development in the Commonwealth.* // *Pakistan Horizon.* – Vol. 13. – No. 4. (Fourth Quarter, 1960). – P. 304–317.; Segal A. *Economic Integration and Preferential Trade: The Caribbean Experience* // *The World Today.* – Vol. 25. – No. 10. – (Oct., 1969). – P. 415–427.; Russell R. *The Commonwealth and the Common Market* // *Journal of the Royal Society of Arts.* – Vol. 119. – No. 5177. – (April 1971). – P. 312–318.; Lamb R. *The Macmillan years. 1957 – 1963. The emerging truth.* – L., 1995. – 545 p.; Kaiser F. *Using Europe, Abusing the Europeans. Britain and European Integration, 1945–63.* – L., 1999. – 274 p.

⁶ Britain, the Commonwealth and Europe. *The Commonwealth and Britain's Applications to join the European Communities.* / [Ed. by A. May]. – L., 2001. – P. 89.; Segal A. *Economic Integration and Preferential Trade: The Caribbean Experience* // *The World Today.* – Vol. 25. – No. 10. – (Oct., 1969). – P. 416.

⁷ Churchill W. S. *Conservative Mass Meeting: a speech at Llandudno, 9 October 1948.* // *Europe Unite: speeches 1947 & 1948.* – L., 1950. – P. 417.

⁸ Хахалкина Е. Разработка консервативным правительством Г. Макмиллана политики в отношении европейской интеграции в условиях распада колониальной империи. 1957–1963 гг.: автореф. дис. ... доктора исторических наук. – Томск, 2007. – С. 3.; Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство. – К., 2003. – С. 37.

⁹ May A. *The Commonwealth and Britain's Turn to Europe 1945–73.* // *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs.* – 2013. – Vol. 102. – № 1. – P. 31.

¹⁰ Яковенко Н. Л. Велика Британія в міжнародних організаціях: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. – К., 2011. – С. 280.

¹¹ Britain, the Commonwealth and Europe. *The Commonwealth and Britain's Applications to join the European Communities.* / [Ed. by A. May]. – L., 2001. – P. 90.

¹² The National Archive (TNA), Kew, London. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – British Guyana & British Honduras. Principal exports to U.K. and E.E.C., 1959.

¹³ The National Archive (TNA), Kew, London. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – British Guyana & British Honduras. Principal exports to U.K. and E.E.C., 1959.

¹⁴ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Annex. *The West Indies. Principal exports to U.K. and E.E.C., 1959.*

¹⁵ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – U.K. Association with E.E.C. *Pattern of export trade in the commodities notified as important by The West Indies.* – P. 2.

¹⁶ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – U. K. *Trade with Latin America and West Indies.*

¹⁷ Note by the United Kingdom Delegation on the trade of the third countries with the EEC (Geneva, 25 November 1957). // [Electronic resource]. – Access mode: https://www.cvce.eu/content/publication/2007/2/28/b7814e3d-1863-4aa7-aecb-841c331683f6/publishable_en.pdf

- ¹⁸ Siddiqi Q. S. European integration and economic development in the Commonwealth. // *Pakistan Horizon*. – Vol. 13. – No. 4. (Fourth Quarter, 1960). – P. 306.
- ¹⁹ Kaiser F. Using Europe, Abusing the Europeans. *Britain and European Integration, 1945–63*. – L., 1999. – P. 176.
- ²⁰ Хахалкина Е. Между Европой и империей: политика Великобритании в отношении европейской интеграции и деколонизации: 1945–1964 гг. – Томск, 2016. – С. 223.
- ²¹ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Note for Secretary of State's meeting with Mr. Garnet Gordon. The Common Market. Economic Relations Department, 20 October 1961. – P. 1.
- ²² Hyam R. *Britain's declining empire: The Road to Decolonisation, 1918 – 1968*. – L., 2006. – P. 310.
- ²³ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – The minister of State's report on his West Indies visit. Press communique. Annex A. – P. 1.
- ²⁴ Kaiser F. Using Europe, Abusing the Europeans. *Britain and European Integration, 1945–63*. – L., 1999. – P. 183.
- ²⁵ Russell R. The Commonwealth and the Common Market // *Journal of the Royal Society of Arts*. – Vol. 119. – No. 5177. – (April 1971). – P. 312.
- ²⁶ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – EGD. 442/30/08. Report. – P. 1.
- ²⁷ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Secret. European Common Market. Federal Ministry of Trade & Industry, 11 July 1961. – P. 1. (with marks)
- ²⁸ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Annex C. European Common Market. Federal Ministry of Trade & Industry, 12 July 1961. – P. 1.
- ²⁹ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Secret. European Common Market. Federal Ministry of Trade & Industry, 11 July 1961. – P. 1 – 2.
- ³⁰ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Secret report. Annex B. – Appendix. European Common Market. – P. 2.
- ³¹ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – The minister of State's report on his West Indies visit. Annex B. European Common Market. Commodities of Interest to The West Indies.
- ³² TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Government of St. Lucia. Memorandum. Closer economic association with European Common Market. – P. 1.
- ³³ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Government of St. Lucia. Memorandum. Closer economic association with European Common Market. – P. 2.
- ³⁴ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Government of St. Lucia. Memorandum. Closer economic association with European Common Market. – P. 3.
- ³⁵ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Common Market – Views of Jamaica Delegation. – P. 1.
- ³⁶ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Common Market – Views of Jamaica Delegation. – P. 1–2.
- ³⁷ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Appendix B. U.K. Association with the E.E.C. Essential colonial interests. – P. 1–2.
- ³⁸ Капитонова Н. К., Романова Е. В. История внешней политики Великобритании: учебник. – М., 2016. – С. 506.; Lamb R. *The Macmillan years. 1957 – 1963. The emerging truth*. – L., 1995. – P. 154.
- ³⁹ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – A letter from Governor-General of West Indies Federation to Secretary of State for the Colonies. 28 August 1961.
- ⁴⁰ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – File No. EGD. 442/26/01. Negotiations with The European Economic Community. Pre-negotiations consultations with officials of the West Indies. Colonial Office, 26 September 1961. – P. 1.
- ⁴¹ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – File No. EGD. 442/26/01. Negotiations with The European Economic Community. Pre-negotiations consultations with officials of the West Indies. Colonial Office, 26 September 1961. – P. 2.
- ⁴² TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62.
- ⁴³ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Note for Secretary of State's meeting with Mr. Garnet Gordon. The Common Market. Economic Relations Department, 20 October 1961. – P. 1.

- ⁴⁴ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – EDG. 442/26/01. Brief No. 37. The Secretary of State's Visit to The West Indies. January, 1962. – P. 2.
- ⁴⁵ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – EDG. 442/448/010. – Confidential summary from the Secretary of State for the Colonies. 1 May 1962. – P. 1.
- ⁴⁶ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – EDG. 442/448/010. – Confidential summary from the Secretary of State for the Colonies. 1 May 1962. – P. 3.
- ⁴⁷ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – Confidential summary. 1962. – P. 1.
- ⁴⁸ British Documents on the End of Empire. – Series B. – Vol. 6. – The West Indies. / [Ed. by S. R. Ashton, D. Killingray]. – L., 1999. – P. 534.
- ⁴⁹ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – A letter to Sir Edwin Leather MP. 19 July 1962. – P. 1.
- ⁵⁰ TNA. – CO 852/2060: UK association with EEC and potential impact on the West Indies 1961–62. – A letter to Sir Edwin Leather MP. 19 July 1962. – P. 2.
- ⁵¹ Europe and the Caribbean. / [Ed. by P. Sutton]. – L., 1991. – P. 188.
- ⁵² European Economic Community (13 December 1962). // Hansard, the Official Report of debates in Parliament. – 1962. – Vol 669. – Cols. 653–715.
- ⁵³ Europe: The Common Market (29 June 1966) // Hansard, the Official Report of debates in Parliament. – 1966. – Vol. 275. – Cols. 704–69.

В статье с позиций глобальной перспективы проанализирован британский колониализм в карибских владениях во второй половине 1950-х – первой половине 1960-х гг. В этот период Колониал Офис вместе с другими имперскими бюрократическими институтами осуществил федералистский проект в Британской Вест-Индии. Вместе с тем, тогда же Соединенное Королевство начало активные переговоры по вступлению в ЕЭС. Охарактеризовано, что одной из важных тем в переговорном процессе было потенциальное влияние включения Великобритании в Европейскую Зону Свободной Торговли на экономические взаимоотношения метрополии со своими колониями. Статья посвящена комплексному исследованию на основе архивных документов из Национального Архива в Лондоне и историографии проблемы влияния британских евроинтеграционных практик на внешнеэкономическое и политическое развитие карибских колоний.

Ключевые слова: Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии, колониализм, империя, губернатор, Британская Вест-Индия, ЕЭС, торговые преференции, Г. Макмиллан, Э. Хит.

The global perspective of British colonialism in the Caribbean possessions in the second half of the 1950s – early 1960s in the article is analyzed. During this chronological period the Colonial Office along with other imperial bureaucratic institutions realized federalist project in the British West Indies. However, at the same time United Kingdom began active negotiations to join the EEC. The one of the important issues in the negotiations was the potential impact of the inclusion of the United Kingdom to the European Free Trade Area on economic ties of metropolis with its colonies. Following article is a comprehensive study based on archival documents from the National Archives in London and achievements of global historiographical discourse of influence of British European integration on economic situation of the Caribbean colonies.

Keywords: The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, colonialism, empire, Governor, British West Indies, EEC, trade preferences, H. Macmillan, E. Heath.